

Basic Crime Prevention Measures of Fraud in Business Environment¹

Ali Ghanbari² – Alimohammad Ahmadvand³ - Ali-Asghar Niknam⁴ - Ebrahim Davoodi Dehaghani⁵

Received: 27, August, 2022

Accepted: 05, December, 2022

Abstract

Background and objective: The purpose of this study is to identify the basic measures of crime prevention of fraud in the business environment based on situational, social and criminal prevention and prioritization among them for purposeful planning and resource saving.

Methods: In terms of its objectives this research is of an applied type, and in terms of the nature it is a mixed method (qualitative and quantitative) study; in the qualitative phase by conducting semi-structural interviews and in the quantitative phase a researcher-made questionnaire. The validity was confirmed using face validity method. Its validation quality has been done by holding meetings with experts, and finally with the opinions of the supervisor and counselors. The reliability of the quantitative method is measured by the calculation of the Cronbach's alpha coefficient (0.6). The qualitative statistical population includes law enforcement managers and experts in the field of fraud by targeted sampling. The sample size of qualitative phase is 17 people and the quantitative phase is 149. The statistical data were analyzed utilizing exploratory factor analysis and Bartlett's test and the KMO index.

Findings: In the three dimensions of prevention, the KMO index was more than 0.8 and the significant level of the Bartlett test is less than 0.05, which indicates their utility and this is the assurance that the sample size is sufficient.

Results: In the situational prevention dimension, 7 factors of upgrading the country's infrastructure to authenticate individuals, integrating the databases of fraud, formulating processes and systematic business activities, etc.; in the social prevention dimension, 4 factors of gaining people's trust and informing the crime of fraud by police, training and informing the latest fraud prevention techniques, etc.; in the criminal prevention dimension, 4 factors of scientific analysis of fraud, optimization and use of powerful police to prevent fraud crime and so on were extracted.

Keywords: Basic measures, Strategic planning, Fraud crime prevention, Business environment.

1 This article is adapted from the PhD thesis entitled "The Strategic Plan for Prevention of Fraud Crime in the Business Environment".

2 PhD Candidate in Crime Prevention Management, Amin Police University, Iran, Tehran (Corresponding Author). Email: a.qanbari@yahoo.com

3 Professor in Management, Imam Hussein University, Tehran, Iran. Email: a.ahmadvand@ec.ac.ir

4 Assistant Professor in Strategic and Future Research, Amin Police University, Tehran, Iran. Email: aaniknam16@yahoo.com

5 Associate Professor in Strategic and Future Research, Amin Police Science University, Tehran, Iran. Email: davoodi57@chmail.ir

Copyright © 2020 Journal of Research Police Science. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages provided the original work is properly cited.

فصلنامه پژوهش‌های دانش انتظامی، سال بیست و چهارم، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۱

صص ۳۷-۷۵

اقدام‌های اساسی پیشگیری از جرم کلاهبرداری در محیط کسب و کار^۱

علی قنبری^۲، علی محمد احمدوند^۳، علی اصغر نیکنام^۴، ابراهیم داودی دهقانی^۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۶/۰۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۱۴

چکیده

هدف: این پژوهش شناسایی اقدامات اساسی پیشگیری از جرم کلاهبرداری در محیط کسب و کار مبتنی بر پیشگیری وضعی، اجتماعی و کیفری و تعیین اولویت‌بندی در بین آنها به منظور برنامه‌ریزی هدفمند و صرفه‌جویی منابع است.

روش: این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت، آمیخته (کیفی و کمی) که در بخش کیفی با انجام مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و در بخش کمی با طراحی پرسش‌نامه محقق‌ساخته صورت گرفته است و روایی آن به صورت صوری و در روش کیفی اعتبار سنجی آن از طریق تشکیل جلسات با خبرگان و کارشناسان و در نهایت با گرفتن نظرات اساتید راهنما و مشاور انجام شده است. پایایی روش کمی با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ به میزان ۰/۰۶ سنجیده شده است. جامعه آماری کیفی شامل: مدیران و کارشناسان انتظامی و قضات متخصص در حوزه کلاهبرداری با روش نمونه‌گیری هدف‌مند است. حجم نمونه کیفی ۱۷ نفر و کمی تعداد ۱۴۹ نفر هستند. داده‌های آماری با بهره‌گیری از تحلیل عاملی اکتشافی و آزمون بار تلت و شاخص کی. ام. ا. مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

یافته‌ها: سه بعد پیشگیری مقدار شاخص کی. ام. ا. بیش از ۰/۸ و سطح معنی‌داری آزمون بار تلت نیز کمتر از ۰/۰۵ بوده که این موارد نشان دهنده مطلوبیت آنان بوده و این اطمینان از کافی بودن حجم نمونه است.

نتایج: در بعد پیشگیری وضعی، ۷ عامل: ارتقاء زیرساخت‌های کشور در راستای احراز هویت افراد، یکپارچه‌سازی بانک‌های اطلاعاتی جرم کلاهبرداری، تدوین فرایندها و نظامند کردن فعالیت‌های کسب و کار و...؛ در بعد پیشگیری اجتماعی، ۴ عامل: جلب اعتماد مردم و آگاه‌سازی از جرم کلاهبرداری توسط پلیس، آموزش و اطلاع‌رسانی آخرین شگردهای پیشگیری از جرم کلاهبرداری و...؛ در بعد پیشگیری کیفری تعداد ۴ عامل: تجزیه و تحلیل علمی جرم کلاهبرداری، بهینه‌سازی و استفاده از افراد توانمند پلیس برای پیشگیری از جرم کلاهبرداری و... احصاء شدند.

واژه‌های کلیدی: اقدامات اساسی، برنامه‌ریزی راهبردی، پیشگیری از جرم کلاهبرداری، محیط کسب و کار.

۱. این مقاله مستخرج از رساله دکتری با عنوان «طرح راهبردی پیشگیری از جرم کلاهبرداری در محیط کسب و کار» است.

۲. دانشجوی دکتری مدیریت پیشگیری از جرم، دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران، رایانامه: a.qanbari@yahoo.com

a.qanbari@yahoo.com

۳. استاد مدیریت دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران، رایانامه: a.ahmadvand@eyc.ac.ir

۴. استادیار مدیریت راهبردی و آینده‌پژوهی، دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران، رایانامه: aaniknam16@yahoo.com

۵. دانشیار مدیریت راهبردی و آینده‌پژوهی، دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران، رایانامه: davoodi57@chmail.ir

مقدمه

جرم، پدیده‌ای انسانی و اجتماعی است که برخی از افراد جامعه به سائقه‌ها و انگیزه‌های مختلف مرتکب آن می‌شوند. زمینه‌های ارتکاب جرم گاه معلول شرایط فرهنگی و گاه معلول شرایط اقتصادی و سیاسی جامعه است (حیب‌زاده، ۱۳۸۹، ص ۱۱).

کلاهبرداری اولین جرمی است که قانون‌گذار آن را از جرائم اقتصادی بر شماری کرده است (بهره‌مند، ۱۳۹۶، ص ۳۶). جرائم اقتصادی^۱ به لحاظ جامعه‌شناختی، جرائم آپارتمانی نام‌گذاری شده است، زیرا ارتکاب به آن مبتنی بر نبود و تفکر مرتکب و مرتبط با شغل وی است که در محیط‌های بسته مانند اداره، سازمان، بنگاه و یا موسسه روی می‌دهند. (ابراهیمی، ۱۳۹۷، ص ۹). جرائم اقتصادی بیشترین اثر را در مخدوش کردن سلامت اقتصادی، اداری و تجاری جامعه دارند. از آنجا که مرتکبان این جرائم دارای کیاست، قدرت و ثروت هستند؛ به راحتی کشف نمی‌شوند یا با وجود کشف به راحتی تعقیب و محاکمه نمی‌گردند (نورزاد، ۱۳۸۹، ص ۱۱). نکته دارای اهمیت، خطر بزه‌دیدگی این جرائم است، زیرا ساکنان مناطق مسکونی و تجاری، اهداف بهتری برای بزهکاران هستند (محمد نسل، ۱۳۸۷، ص ۱۸).

مقوله امنیت را پیش نیاز لازم برای حیات هر نظام سیاسی و اجتماعی است (استوک^۲، ۱۳۹۳، ص ۱۲۵۴)، در سال ۱۹۶۹ آلبرت ریس^۳ و هاوارد آلدریچ^۴ نخستین تحقیق را برای بررسی تأثیر خسارت بار جرم بر مشاغل کوچک با حمایت سازمان مشاغل کوچک ایالات متحده انجام دادند و کل هزینه‌های تحمیل شده بر مشاغل ایالات متحده بررسی شد که برای سال ۱۹۶۸-۱۹۶۷، ۳ میلیون دلار و برای سال ۲۰۰۷،

۱. بند ب ماده ۱۰۹ قانون مجازات اسلامی، جرائم اقتصادی را شامل کلاهبرداری و جرائم موضوع تبصره ماده (۳۶) این قانون با رعایت مبلغ مقرر در آن ماده می‌داند.

2.Stokes

3.Albert Reiss

4.Howard Aldrich

۱۸ میلیون دلار برآورد شد (استوک^۱، ۱۳۹۳، ص ۱۲۵۴). از همین رو است که سیاست-گذاران به هنگام تدبیر گذاری دو قلمرو تجارت و اقتصاد را به صورت جدی و البته در کنار هم مورد توجه قرار می دهند تا به این واسطه ارزش های اقتصادی و تجاری که در بسیاری از پهنه ها همانند یکدیگراند، با رویکردی هماهنگ و هم سو حمایت شوند. برای نمونه می توان به مواد ۱۸ و ۱۹ قانون بهبود مستمر فضای کسب و کار ۱۳۹۰، اشاره کرد که شفاف سازی و رقابت منصفانه را به عنوان ارزش های دو عرصه اقتصاد و تجارت که از جلوه های محیط کسب و کار هستند، شناسایی کرده است (نیازپور، ۱۳۹۸، ص ۶۲). آماری از داخل کشور، که نشان از میزان خسارت به محیط کسب و کار باشد، وجود ندارد.

شاملو، شاهیده و خلیلی پاجی (۱۳۹۷، ص ۲۲۲) اندیشه «پیشگیری بهتر از سرکوبی»، با الهام از اصل راهبردی جرم شناسی، «پیشگیری بهتر از درمان و اصلاح»، را در دهه های اخیر در مبارزه با جرم مورد توجه متولیان سیاست جنایی بر شماری می کند و از جمله راهکارهای تجربه شده بشر در این زمینه؛ ارعاب، سزادهی، ناتوان سازی، حفاظت از آماج جرم، حذف موقعیت های جرمزا و بالابردن خطر ارتکاب جرم است (مهدوی، ۱۳۹۱، ص ۱) البته آنچه نباید فراموش شود این است که پیشگیری از جرم با توجه به تغییرات جامعه تغییر می کند و بسته به پویایی محلی نیز فرق می کند (گرن، ۱۳۹۸، ص ۲۰).

در منظر اندیشمندان علم مدیریت، مدیریت راهبردی بر فرآیند هدایت برنامه های راهبردی و حصول اطمینان از اجرای صحیح آنها، جهت کسب اطمینان از موفقیت سازمان در بلندمدت، دلالت دارد. به این ترتیب، مدیریت راهبردی در بردارنده برنامه ریزی راهبردی جهت تدوین راهبرد همچنین اجرا و ارزیابی راهبرد است (رضائیان، ۱۳۷۹، ص ۲۴۲) بنابراین راهبرد برای اجرایی شدن نیاز به اقدامات اساسی متناسب دارد، که شاید بتوان گفت اقدامات اساسی شامل چندین اقدام هم راستا و هم

سو با راهبرد است. با عنایت به روند جرم کلاهبرداری، برای پیشگیری از این جرم در محیط کسب و کار تدوین اقدامات اساسی در دستور کار این پژوهش علمی قرار گرفت. بر این اساس، پژوهش حاضر به دنبال پاسخ شفاف به این پرسش است که اقدامات اساسی در پیشگیری از جرم کلاهبرداری در محیط کسب و کار چیست؟ اولویت پیشگیری از جرم کلاهبرداری در محیط کسب و کار مبتنی بر پیشگیری وضعی، اجتماعی و کیفری کدامند؟ تا بر اساس یافته‌های تحقیق فراجا بتواند نسبت به تدوین برنامه عملیاتی پیشگیری از جرم کلاهبرداری اقدام و شاهد روند کاهش این جرم در جامعه باشیم.

پیشینه و مبانی نظری

رسولی، یاوری، عبدالهی (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان «نقش پلیس اطلاعات محور در جرم‌یابی کلاهبرداری تلفنی به شیوه کارت به کارت» در تحقیقی کاربردی از نوع توصیفی-پیمایشی که جامعه آماری آن را ۸۰ نفر افسران آگاهی و قضات انتخاب شده بودند؛ بیان داشتند که بکارگیری هدفمند بانک‌های اطلاعاتی، اجرای دقیق آموزش‌های ارائه شده به مأموران پلیس، تعامل بیشتر با مراجع قضایی و ایجاد بانک‌های اطلاعاتی جدید مورد نیاز توسط پلیس اطلاعات محور، در جرم‌یابی این جرم نقش دارند.

نظری منظم (۱۳۹۹)، در رساله دکتری با عنوان «ارائه الگوی جرم‌یابی کلاهبرداری در فضای سایبر» در تحقیقی کاربردی از نوع توصیفی-پیمایشی که جامعه آمار آن را کارشناسان و متخصصان حوزه پی‌جویی جرائم رایانه‌ای پلیس فتای فراجا در سال ۱۳۹۷ مورد استفاده و ارزیابی قرار گرفتند. در بررسی عوامل جرم‌یابی کلاهبرداری در فضای سایبری ۱۷ عامل شناسایی شده‌اند که در بررسی دقیق‌تر مشخص می‌شود؛ استفاده مجرمان از فیلترشکن؛ با بار عامل ۸۲۹. در رتبه اول، استفاده مجرمین از شبکه تاریک، با بار عاملی ۸۱۶. در رتبه دوم و روش‌های نوین شناسایی IP توسط نیروهای پلیس، با بار عاملی ۸۱۱. در رتبه سوم قرار دارد.

بیابانی، و عبدالهی (۱۳۹۸)، در پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل موثر بر کشف جرم کلاهبرداری تلفنی به شیوه کارت به کارت» که از نظر نوع و هدف کاربردی و به روش توصیفی-تحلیلی از نوع پیمایشی با جامعه‌ی آماری ۸۰ نفر به صورت کل شمار تنظیم و با استفاده از ابزار مصاحبه و پرسش‌نامه اجرا شده است، بیان داشته‌اند که آشنایی مقامات قضایی با مبانی فنی و حقوقی جرائم رایانه‌ای بیشترین تأثیر را در کشف این جرم داشته است و پس از آن به ترتیب تعامل پلیس با مقامات قضایی، تجهیزات سازمانی و توانمندی کارآگاهان قرار دارد.

مصطفی پور (۱۳۹۵)، در پژوهشی با عنوان «بررسی جرائم اقتصادی در ایران و راهکارهای پیشگیری از آن»؛ نامناسب بودن قوانین و ارتباط ضعیف بین نهادهای مسئول پیشگیری از جرم اقتصادی و ضعف اطلاعات و آمار را عامل چالشی وقوع آن دانسته‌اند و رابطه بین برخی شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی با جرائمی همچون اختلاس، ارتشاء و جعل، سرقت، تصرف عدوانی و صدور چک بلامحل و مزاحمت را مورد بررسی قرار داد که به ارتباط معکوس بین حداقل دستمزد به قیمت ثابت (۱۳۹۰) با همه جرائم اشاره شده و ارتباط مثبت بین نرخ بیکاری با این جرائم رسید. راهکارهایی از قبیل ارائه تعریف قانونی جرم اقتصادی، تجمیع و پالایش قوانین مرتبط با جرائم اقتصادی، توجه جدی به مقوله بیکاری و تعیین حداقل دستمزد مناسب و کاهش نابرابری در آمدی و اصلاح الگوی توزیع درآمد در کشور و شفاف‌سازی فعالیت‌های مالی و پیاده‌سازی سیستم اطلاعات یکپارچه مالی را ارائه داده است.

بوربور (۱۳۹۳)، در پژوهشی با عنوان «تبیین شیوه‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات برای پیشگیری از کلاهبرداری‌های مالی موجود در فضای مجازی»، با جامعه آماری ۶۰ نفر از خبرگان و کارشناسان این حوزه و با استفاده از راهکارهای مبتنی بر فناوری اطلاعات در قالب دسته‌بندی نظریه کلارک در پیشگیری وضعی از جرائم، پرسش‌نامه‌ای تهیه و سپس با انجام آزمون‌های تی تک نمونه‌ای و فریدمن بروی داده‌ها ارزیابی و تجزیه و

تحلیل با نرم افزار اس.پی.اس.اس انجام شده، که از میان ۱۶ راهکار پیشنهادی ۱۰ راهکار دارای تأثیر متوسط به بالا، ۴ راهکار در حد متوسط و ۲ راهکار پایین‌تر از حد متوسط جامعه ارزیابی شدند. همچنین طی اولویت‌بندی راهکارها با آزمون فریدمن راهکار نظارت طبیعی به‌عنوان اولویت اول در ارزیابی تعیین شد. مهم‌ترین نقش این تحقیق، ارائه راهکارهای مبتنی بر فناوری اطلاعات برای پیشگیری از جرائم کلاهبرداری‌های موجود در فضای مجازی در قالب دسته‌بندی روش کلارک و اعتبارسنجی راهکارهای پیشنهاد شده از طریق دریافت نظر کارشناسان مرتبط در فراجا است.

ابراهیمی و صادق‌نژاد (۱۳۹۳)، پژوهشی باعنوان «تحلیل جرم شناختی جرائم اقتصادی» را انجام داده که در آن تأثیرات جرم اقتصادی را علاوه بر داخل کشور بلکه متأثر از شرایط نظام اقتصادی بین‌الملل و تصمیمات خارجی سیاسی و سخت‌گیرانه دانسته و نقش سازمان ملل و اتحادیه اروپا را در اتخاذ سیاست جنایی افتراقی از جمله مبارزه با پول‌شویی و جرائم زیست‌محیطی مؤثر دیدند. نظام حقوقی در پرتو معاهدات بین‌المللی از جمله کنوانسیون مریدا به سمت هم‌گرایی در پیشگیری و مبارزه با این جرائم حرکت کرده‌اند؛ و در نهایت پیشگیری را به یک ساختمان و تدابیر پیشگیرانه را به مصالح تشبیه و هر دو را با کمک همدیگر کارآمد و مؤثر دانست. راهکارهایی از جمله تدابیر قابل اعمال درون سازمان و شرکت از جمله استخدام نیروی انسانی کارآمد، تغییر دوره‌ای مدیریت، حفظ اسرار، نظام‌مند کردن مدیریت و نظارت بر آن، نظارت بیرونی بر طرف‌های معاملات، رعایت قوانین ارائه کرده‌اند.

احمد، بشیر، سیوپاک، ماریا، بژو، دانیلا جورجتا^۱ (۲۰۲۱)، در پژوهشی باعنوان «متغیرهای اقتصادی و غیر اقتصادی مؤثر بر کلاهبرداری در کشورهای اروپایی»^۲ کلاهبرداری یکی از زیان‌بارترین پدیده‌ها است، زیرا منجر به فروپاشی سازمان‌ها،

1. Ahmad, Bashir, Ciupac-Ulici, Maria, Georgeta Beju, Daniela

2. Economic and Non-Economic Variables Affecting Fraud in European Countries

سقوط اقتصادی کشورها و از بین بردن اعتماد به بازار سرمایه کشور می‌شود. تأثیر کلاهبرداری پیچیده است و بسته به ساختار نهادهای سیاسی و مالی یک کشور درجات مختلفی دارد. در این پژوهش، نویسندگان اثر ترکیبی متغیرهای اقتصادی و غیراقتصادی بر کلاهبرداری را با استفاده از نمونه ۴۱ کشور توسعه یافته، در حال گذار و در حال توسعه اروپایی بررسی کرده‌اند. داده‌ها دوره جولای ۲۰۱۴ تا دسامبر ۲۰۲۰ را پوشش می‌دهند. تکنیک‌های داده‌های تلفیقی و داده‌های گروه پویا به صورت ثبت لحظه‌ای. با این وجود، تأثیرات دوطرفه برآورد مدل اثر ثابت - مقطعی و مبتنی بر زمان (به طور متناوب) - برای تجزیه و تحلیل رابطه بین متغیرهای داده شده، بر اساس نتایج آزمون مشخصات هاسمن^۱ استفاده می‌شود. نتایج تجربی داده‌های ترکیبی رویکردهای الگوی تاثیر ثابت^۲ (FEM) و الگوی تاثیر تصادفی^۳ و را با اثرات مقطعی خاص کشور نشان می‌دهد که نشان می‌دهد ثبات سیاسی، آزادی اقتصادی، فقر و تولید ناخالص داخلی به طور قابل توجهی بر گسترش کلاهبرداری تأثیر می‌گذارد.

موزل، سوخوملین، خاکوتسیک، بوندارنکو و کالینینا^۴ (۲۰۲۰)، در پژوهشی با عنوان «پیشگیری از جرائم اقتصادی در اوکراین، مشکلات مدیریت و هماهنگی مؤسسات اجرای قانون^۵» روند اصلی در زمینه جرم اقتصادی را مشخص می‌کند، جهانی سازی، ایجاد سازمان‌های جنایی فراملی و گروه‌های یقه سفید، که با اقدامات هماهنگ خود بر روند اقتصادی و سیاسی فردی کشور تأثیر می‌گذارد. انتقال جرم اقتصادی از نقطه نظر بازارهای مالی و قدرت دولت به سطح فناوری. در این پژوهش بر اساس داده‌های دادستان کل اوکراین تجزیه و تحلیل آماری شاخص‌های توصیف کننده جرائم

1. Hausman

2. Fixed Effect model

3. Random Effect model

4. Mozol, Stanislav A. , Sukhomlyn Yuliia V, Khakhutsiak Olha Yu, Bondarenko Halyna V, Kalinina Iryna

5. Prevention of Economic Crimes in Ukraine: Problems of Management and Coordination of Law Enforcement Agencies.

اقتصادی در اوکراین برای دوره ۲۰۱۷-۲۰۱۹ مورد استفاده قرار گرفت. و برای تعیین مشکلات اولویت مدیریت و هماهنگی نهادهای اجرا قانون تجزیه و تحلیل ثانویه تحقیقات علمی برای دوره ۲۰۰۹-۲۰۱۹ انجام شد. مشکلات اصلی اداره و هماهنگی فعالیت‌های اجرای قانون بر اساس روش تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای تعیین شده است. هنگام مقایسه اقدامات مندرج در قانون‌گذاری اوکراین، از روش تحلیلی در تدوین نتیجه‌گیری کلی و دقیق از نتایج مطالعه استفاده شد. بر اساس تجزیه و تحلیل آماری جرائم اقتصادی در اوکراین، مشخص شد که تعداد جرائم در حوزه فعالیت اقتصادی ۱/۳۷٪ از تعداد کل جرائم است، به‌طور کلی، تعداد جرائم اقتصادی در ۲۰۱۷-۲۰۱۹ افزایش یافته است. از هر پنج مجرم اقتصادی فقط یک نفر مجازات شده است. در نهایت نتیجه گرفته است که:

۱. اشکال و روش تعامل در مبارزه با جرم در اعمال قدرت از سوی سازمان‌های اجرای قانون باید بهبود یابد؛
 ۲. رؤسای ادارات اجرای قانون با همکاری مبارزه با جرم و فساد - اقدامات اضافی را برای بهبود اثربخشی مبارزه با جرم و وضعیت افشای جرائم جنایی انجام دهند؛
 ۳. برای انجام اقدامات پیشگیرانه در محدوده اعمال قدرت از سوی دادستان و به‌منظور کشف و متوقف کردن جرائم فساد، موارد نقض الزامات قانون اوکراین در حوزه پیشگیری از فساد، همچنین وضعیت انطباق الزامات قانون مذکور که توسط مقامات وضع شده‌اند، مد نظر قرار گیرد.
- سار و برنتون^۱ (۲۰۲۰)، در پژوهشی باعنوان «تحقیق و پیشگیری از کلاهبرداری در برابر مشاغل استرالیایی، برآورد هزینه‌ها و بررسی راهکارها^۲» به این نتیجه رسیدن که در حال حاضر میزان بالای کلاهبرداری علیه مشاغل در استرالیا تأثیر بسیار زیادی بر بهره-

1. Sarre, Rick and Brenton, Fiedler.

2. Investigating and Preventing Fraud Against Australian Businesses: Counting the Costs and Exploring the Strategies

وری، سودآوری و توانایی رقابت در بازار دارد. محاسبه دقیق تأثیر به سادگی غیرممکن است. به هر حال، این مهم است که مشاغل، دولت‌ها و سازمان‌هایی که قادر به کشف کلاهبرداری و کاهش یا حذف آن هستند. نه تنها از رقبای خود برتری خواهند داشت، بلکه به‌طور کلی با کاهش اتکا به اقدامات پرهزینه‌ی اجرای قانون و خدمات حفاظت، پروتکل‌های امنیتی، تعقیب کیفری و دادگاه‌های جنایی به اقتصاد استرالیا کمک می‌کنند. از آنجا که شواهد زیادی وجود دارد که کلاهبرداری در اکثر جوامع دموکراتیک غربی بومی است، در نظر گرفتن کمک استرالیا در راه‌حل آن مفید است. استرالیا در ترویج بین‌المللی‌سازی استانداردهای حسابداری و حسابرسی که در آن استانداردهای هماهنگ شده است، فعال بوده است که برای پشتیبانی و شناسایی و مدیریت خطر کلاهبرداری طراحی شده‌اند. غالباً شرکت‌ها در مناطق مختلف جغرافیایی فعالیت می‌کنند و باید تشخیص داده شود که سیستم‌های مختلف حقوقی وجود دارد. محیط‌ها و نگرش‌های اخلاقی ممکن است تأثیرات متفاوتی در تفسیر کلاهبرداری داشته باشد و اقداماتی که باید برای مشاهده و جلوگیری از کلاهبرداری انجام شود، تا چه میزان می‌توان در قرن بیست و یکم تقلب را کشف، و از هزینه‌های آن جلوگیری کرد؟ چگونه سیاست‌گذاران اجرای قانون و برنامه‌ریزان تجاری و شرکتی می‌توانند اقدامات مناسب را برای جلوگیری از ارتکاب کلاهبرداری و یا پس از تشخیص اقدامات اصلاحی انجام دهید؟ در این مقاله مروری بر وضعیت فعلی کلاهبرداری علیه تجارت استرالیایی و نابسامانی‌هایی را که در حال حاضر تحت پیگرد قانونی است و ایده‌هایی برای پیشگیری از آن در اقدامات تجاری و حقوقی بررسی می‌کند.

آگور، تنک‌گاد. سی^۱ (۲۰۱۷)، در پژوهشی با عنوان «پیشگیری از کلاهبرداری و عملکرد کسب و کار در شرکت‌های تولیدی نیجریه»^۱ به روش پیمایشی و از نوع

1. Agwor, Thankgod C.

آمیخته، با جامعه آماری شرکت‌های نیجریه در حجم نمونه ۳۲ شرکت مطالعه کرده است. به این نتیجه دست یافته که پیشگیری و کشف کلاهبرداری مفاهیم مرتبط هستند. پیشگیری شامل پلیس، رویه، آموزش و ارتباطات است در حالی که شناسایی شامل فعالیت‌ها و برنامه‌هایی است که برای شناسایی کلاهبرداری طراحی شده‌اند. این مطالعه نشان داده است که فراوانی وقوع کلاهبرداری در هر مؤسسه‌ای برای بقای کوتاه‌مدت و رشد بلندمدت سازمان مضر است. هنگامی که این موضوع در پس‌زمینه یافته‌های ما مشاهده می‌شود، نشان می‌دهد که پیشگیری از کلاهبرداری تلاشی آگاهانه برای محافظت از اهداف رشد سود و بقای کسب و کار است، زیرا اقدام متقابلانه علیه دستاوردهای این اهداف است. هرچه اقدامات پیشگیری از کلاهبرداری دقیق‌تر باشد، کسب و کار بیشتر از نظر سودآوری به عملکرد بالاتری دست خواهد یافت.

دیدگاه فقهی و حقوقی کلاهبرداری

کلاهبرداری را در زمره کج‌رفتاری اقتصادی سازمانی علیه مشتریان برشمرده است. (صدیق سروستانی ۱۳۸۵، ص ۷۸)، کلاهبرداری از مردم و مشتریان در امور بانکی، شبه بانکی، بیمه، بنگاه‌ها، و شرکت‌های مختلف که عمدتاً از عدم آگاهی مردم، سهل‌انگاری دستگاه‌های نظارتی دولت و به‌هم‌تنیدگی قوانین و مقررات پولی و مالی از یک سو و تخلف دستگاه‌ها از قوانین و مقررات، اختلاس گروهی مسولان و پرونده‌سازی آنان (برای سالم‌سازی و به‌هنگار جلوه دادن وضعیت از سوی دیگر) همه ساله عده بسیاری را متضرر و گروه قابل توجهی را ورشکسته کرده و به خاک سیاه می‌نشانند. کلاهبرداری در زمره جرائم علیه اموال و مالکیت ماست و شاید در یک نگاه کلی به آن مشخص شود که مهم‌ترین عاملی که تمایز این جرم را از دیگر جرائم علیه اموال مانند (سرقت، خیانت در امانت، چک بلامحل و ماند آن) متمایز می‌کند، (باقری و ساسان‌نژاد، ۱۳۸۷، ص ۶) به کار بردن حيله و فریب است که همراه با پیشرفت‌های مادی و توسعه و تنوع

روابط اقتصادی و گرایش شدید به مادیات و ضعف اعتقادات دینی و تزلزل در اخلاق اجتماعی، هر روز به نوعی جلوه می‌کند. از جمله با پیدایش رایانه و وسایل ارتباط از راه دور نحوه ارتکاب این جرم دچار تحولات اساسی شده است. (حبیب‌زاده، ۱۳۸۹، ص ۲۰)، برای هر جرمی علاوه بر ملاک و مبنای وضع، تعریفی وجود دارد. برخی از جرائم دارای تعریف قانونی و برخی دارای تعریف حقوقی هستند. کلاهبرداری از جمله جرائمی است که قانونگذار برای آن تعریف جامع و مانعی ارائه نداده است. تنها بعضی ویژگی‌ها و مصادیق اعمال مورد نظر را بیان کرده است (حبیب‌زاده، ۱۳۸۸، ص ۱۹ و سالاری، ۱۳۸۶، ص ۳۹).

دیدگاه‌ها و نظریات علمی مرتبط با جرم کلاهبرداری

۱- **نظریه فشار مرتون:** معتقد است که بزهکاران اقتصادی، وسایل قانونی را به‌منظور دستیابی به بالاترین نماد موفقیت دور می‌زنند. در واقع خلاقیت بزهکار اقتصادی به واسطه شکاف بین هدف‌های مادی و امکانات قانونی است که او را در یک حالت خلاء هنجاری و عدم احساس پابندی قرار می‌دهد. هر قدر این شکاف بیشتر باشد، بی‌اعتنایی به هنجارها و دور زدن قانون بیشتر می‌شود. مرتون بزهکاری کلاهبرداری را ناشی از وضعیتی می‌داند که جامعه به‌وجود آورده و معتقد است که جامعه باید در این اهداف تجدیدنظر کرده و امکان دستیابی را برای همه فراهم کند. (ایمانی، ۱۳۹۲، ص ۱۴)

۲- **نظریه محیط اجتماعی:** این نظریه بر نقش نظام اقتصادی و سیاسی در جرائم اقتصادی تأکید دارد و تأثیر شرایط سیاسی بر بزهکاری اقتصادی را بررسی می‌کند. در کشورهای سرمایه‌داری، مالکیت خصوصی محترم و اعمال علیه آن جرم محسوب می‌شود؛ اما در کشورهای سوسیالیستی، مالکیت عمومی و اشتراکی، سبب شده تا شهروندان درکی از مفهوم دارا شدن نداشته باشند. در این کشورها اساساً جرائم یقه‌سفیدی موضوعیت ندارد و غالباً فساد دولتی به چشم می‌خورد؛ بنابراین محیط

اجتماعی در پیدایش و گسترش جرائم نقش عمده‌ای ایفاء می‌کند. (گلدوزیان، ۱۳۸۸، ص ۶۹).

۳- **نظریه جامعه‌شناختی دورکیم:** بر اساس این نظریه، مجازات‌هایی که توسط مقنن وضع و از سوی قاضی مورد حکم قرار می‌گیرد و سپس به اجرا گذاشته می‌شود، در ارتکاب و ازدیاد و نقصان جرائم، کوچک‌ترین تأثیری ندارد. به نظر امیل دورکیم، جامعه‌شناس فرانسوی، از آنجایی که ارتکاب جرم پدیده طبیعی هر اجتماع است، از این رو نباید علل آن را در امور استثنایی جستجو کرد؛ بلکه بر عکس، این علت‌ها در جریانات کلی بنیادها و فرهنگ‌های جامعه وجود دارند. همچنین به دلیل این که ارتکاب جرم نتیجه کلی جامعه است، بنابراین وجود جرائم و ارتباط آن با بنیادهای جامعه و تشکیلات کلی و اجتماعی، امری دائمی است؛ در نتیجه نمی‌توان جرائم را به‌طور مجرد و منفصل از سایر عوامل اجتماعی بررسی کرد؛ بلکه باید آن را در مجموعه‌ای از تمامی عوامل فرهنگی و اجتماعی، چه از نظر زمانی و چه از نظر مکانی، مطالعه کرد (گلدوزیان، ۱۳۸۸، ص ۵۲).

۴- **نظریه چندعاملی بائر:** این نظریه بر واکنش اجتماعی نسبت به جرائم تکیه دارد و ضمانت اجرایی جرائم اقتصادی را مورد بررسی قرار می‌دهد و عوامل آن عبارتند از: ضعف مبارزه با جرم اقتصادی یا سبک بودن ضمانت اجراهای این گونه جرائم؛ ارتباط محافل سیاسی با محافل قدرت و سیاست که به نحوی در تدوین لوایح اثر گذارند و با خدماتی که به محافل قدرت می‌کنند، توقعاتی از این مسئولان دارند؛ موقعیت اجتماعی بزهکاران که موقعیتی اعتمادساز است و می‌تواند جرم‌زا باشد؛ فن‌آوری که باعث سهولت ارتکاب این جرائم توسط افراد صاحب فن شده است؛ جهانی شدن که از دو بعد قابل بررسی است، اول آنکه جهانی شدن اقتصاد در قالب شرکت‌های چندملیتی متبلور شده و با ورود این شرکت‌ها به کشورها ارزش‌های اقتصادی را به دنبال دارد. دوم جهانی شدن معنوی که از طریق اسناد بین‌المللی صورت می‌پذیرد. با جهانی شدن

اقتصاد، زمینه سوءاستفاده‌های بین‌المللی بیشتری فراهم می‌شود. (دادگر و همکار، ۱۳۹۲، ص ۹۵).

۵- **نظریه روان‌شناختی ژان پیناتل:** در این نظریه اعتقاد بر این است که بزهکار اقتصادی از عقده حقارت رنج می‌برد، به همین علت عقده خود را با خرید کالاهای اشرافی نشان می‌دهد و همین امر عامل محرک و انگیزه اصلی او برای کسب قدرت و ثروت به‌شمار می‌رود؛ ولی در عین حال از چنان توانایی فکری برخوردار است که آن دسته از علائم بیرونی که حساس برانگیز است را مخفی نماید. ایراد نظریه مذکور این است که مجرم را جدای از محیط، موقعیت یا وضعیتی که در آن قرار دارد، قضاوت و تحلیل می‌کند. (ساکي، ۱۳۹۰، ص ۹۲)

۶- **نظریه چندعاملی فونتان:** این نظریه، جرم را نتیجه تعامل عوامل مختلف مانند عوامل روانی، فردی، اجتماعی و مادی می‌داند. فونتان معتقد بود که جنون کسب پول و مادیات، چنان است که عقلانیت مجرم اقتصادی را متوقف می‌کند و در نتیجه دست به ارتکاب جرم می‌زند. (ساکي، ۱۳۹۰، ص ۲۹)

۷- **نظریه محیط اقتصادی گایس:** در این نظریه تأکید بر این است که هرچه فعالیت اقتصادی بیشتر و متنوع‌تر باشد؛ زمینه‌های کسب سود و در عین حال ارتکاب جرائم نیز بیشتر است و اصولاً بنا به دلایلی اعم از استفاده قدرت‌های بزرگ از شرکت‌ها و صاحبان سرمایه، ارتباط فعالان اقتصادی با حاکمیت و اغماض در برخورد با آنها، ضعف در شفافیت محیط اقتصادی و در نتیجه عدم تحریک عمومی، تقبیح عمومی را به دنبال ندارد. (ایمانی، ۱۳۹۲، ص ۳۴)

۸- **نظریه چندعاملی کوراکیس:** وی جرائم اقتصادی را ناشی از سه عامل تاریخی، محیطی و فردی می‌داند. او عامل تاریخی را در سه فرایند افزایش جمعیت، توسعه شهرها و توسعه صنعت و فن‌آوری بیان می‌کند که مسئولیت اشخاص حقوقی را نشانه می‌رود. برای عامل محیطی دو رکن جامعه در مفهوم کلان که افراد به مصرف هرچه

بیشتر ترغیب می‌شوند و فن آوری نوین که به ابزاری برای جرائم اقتصادی تبدیل شده، بیان می‌دارد. عامل سوم شخصیت بزه‌کار یعنی زرنگی و هوش مرتکبان این جرائم است که آنها را به سمت سوءاستفاده به موقع از سادگی بزه‌دیدگان سوق می‌دهد. (دادگر و نظری، ۱۳۹۲، ص ۵۴)

انواع پیشگیری از نظر سازوکارهای پیشگیری

جرم‌شناس به نام شفت^۱ رویکردهای پیشگیری از جرم را به سه روش اصلی به شرح جدول ۱ تقسیم نموده است (مقدسی، ۱۳۹۷، ص ۲۶)

جدول ۱- تقسیم بندی انواع پیشگیری از نظر مکانیسم پیشگیری

ردیف	انواع پیشگیری
۱	استفاده از سیستم عدالت کیفری (پلیس، دادگاه‌ها، زندان‌ها و غیره) برای بازداشت مردم از ارتکاب جرم یا خارج ساختن آنان از چرخه جرم به نحوی که جرائم بعدی را مرتکب نشوند.
۲	کاهش فرصت‌های وقوع جرم: در انگلستان و امریکای شمالی، این کار پیشگیری وضعی از جرم نامیده می‌شود و معمولاً با اصلاح امنیت محیطی یا طراحی ساختمان‌ها و محله‌ها آغاز می‌شود.
۳	کاهش انگیزه ارتکاب جرم: این نوع از پیشگیری برخی مواقع پیشگیری از مجرمیت یا پیشگیری اجتماعی از جرم نامیده می‌شود.

نقش قوه قضاییه در محیط کسب و کار

بر کس پوشیده نیست که بهبود محیط کسب و کار، از طریق دستگاه قضایی کارآمد با ایفای نقش اساسی در اجرای قوانین امکان‌پذیر است. یکی از این قوانین، قانون مبارزه با مرتکبین ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری است. بنا به نظر کارشناسان هر چه برخورد دادسراها جدی‌تر و سخت‌تر باشد، مرتکبان جرم کلاهبرداری کمتر سمت و سوی آن-

ها به سوی این جرم می‌باشد. می‌توان برای قوه قضاییه سه نقش اساسی به شرح جدول ۲ متصور شد (مرکز مالگیری، ۱۳۹۶، ص ۲۶-۱۰):

جدول ۲- نقش و مؤلفه های تاثیر گذار در بهبود محیط کسب و کار

ردیف	نقش اساسی	نظریه پرداز	مؤلفه‌ها و عوامل تأثیر گذار
۱	اصلاحات حقوقی- قضایی در توسعه	ارمیتا سن	سند توسعه حقوقی
		ها جون چانگ	دموکراسی، نظام اداری (شامل قوه قضاییه)، حقوق مالکیت، نهادهای حکمرانی شرکتی، نهادهای مالی، و نهادهای رفاهی و کارگری. عملکرد دادگاه‌ها و قضات در دفاع از حقوق و آزادی‌های فردی و نحوه برخورد با طبقه متوسط و طبقه کارگر
۲	تأثیر عملکرد نظام قضایی در ارتقاء کارایی بنگاه‌ها	گزارش‌های بانک جهانی	بهبود عملکرد نظام قضایی، به‌ویژه کارآمدی دادگاه‌ها، افزایش کارایی قضایی به‌ویژه برای بنگاه‌ها و کارآفرینان کوچک‌تر و غیر وابسته و اصلاحات قضایی با رویکرد ارتقاء حاکمیت قانون
۳	اهمیت نظام قضایی در اندیشه نهادگرایان	نورث و همکاران	اصلاح نهادها از طریق استقرار نظام قضایی مطلوب

روش

از منظر روش‌شناسی، این پژوهش از نظر هدف توسعه‌ای - کاربردی از لحاظ ماهیت براساس روش کیفی - کمی که در بخش کیفی بر اساس اکتشافی و در بخش کمی بر اساس تحلیلی - توصیفی برای دستیابی به اقدامات اساسی انجام شد. جامعه آماری تحقیق حاضر در بخش کیفی، مدیران و کارشناسان حوزه کلاهبرداری در فرماندهی کل انتظامی و قضات متخصص در حوزه کلاهبرداری در قوه قضاییه هستند که در فرآیندهای پیشگیری از این جرم اثرگذار هستند یا از آن تأثیر می‌پذیرند (ذینفعان) و

در بخش کمی کلیه کارشناسان متخصص پیشگیری از جرم کلاهبرداری در پلیس آگاهی و فتا به شرح زیر انتخاب شدند.

۱- رؤسا، معاونان و مدیران متخصص حوزه کلاهبرداری پلیس آگاهی فراجا به تعداد ۱۵۷ نفر؛

۲- کارشناسان و مدیران متخصص حوزه کلاهبرداری پلیس فتا فراجا به تعداد ۷۶؛

۳- کارشناسان و مدیران متخصص حوزه کلاهبرداری پلیس امنیت اقتصادی فراجا به تعداد ۲۶ نفر؛

۴- کارشناسان و مدیران متخصص حوزه پیشگیری پلیس پیشگیری فراجا به تعداد ۴۶ نفر؛

۵- اساتید و کارشناسان حوزه کلاهبرداری و پیشگیری در دانشگاه علوم انتظامی به تعداد ۱۸ نفر.

در روش نمونه‌گیری کیفی، مشارکت‌کنندگان با استفاده از روش نمونه‌گیری هدف‌مند مبتنی بر معیار^۱ و گلوله‌برفی انتخاب شد. مصاحبه‌ها تا اشباع نظری انجام شد. در بخش کمی با توجه به مجموع جامعه آماری به تعداد ۳۲۳ نفر حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران، تعداد ۱۶۱ نفر در نظر گرفته شد.

در بخش کمی و کیفی روایی آن به صورت صوری و محتوایی استفاده شد و در روش کیفی اعتبار سنجی آن از طریق تشکیل جلسات با خبرگان و کارشناسان و در نهایت با گرفتن نظرات اساتید راهنما و مشاور انجام شده است. به‌منظور بررسی پایایی بخش کمی از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که میزان آلفای کرونباخ در هر پرسش‌نامه به شرح جدول ۳ است.

جدول ۳- ضریب آلفای کرونباخ متغیرها و مؤلفه‌های پرسشنامه

مؤلفه	تعداد گویه	تعداد نمونه معتبر	مقدار آلفا
پیشگیری کیفی	۲۹	۱۱۶	۰.۹۲
پیشگیری وضعی	۱۹	۱۱۹	۰.۹۱

۰.۹۱	۱۱۷	۲۰	پیشگیری اجتماعی
۰.۹۶	۸۸	۶۸	مجموع

همان‌طور که ملاحظه می‌شود همه ابعاد پرسشنامه دارای مقدار آلفای بیش از ۰/۹۰ بودند که این موضوع نشان از مناسب بودن وضعیت همه آنان دارد.

الف - یافته‌های توصیفی:

جدول ۴. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان بخش کیفی

درصد فراوانی (%)	فراوانی	دسته‌بندی	ویژگی جمعیت‌شناختی
۵۲.۹٪	۹	پلیس آگاهی	حوزه فعالیت
۱۱.۸٪	۲	پلیس فتا	
۱۷.۶٪	۳	عضو هیات علمی فراجا	
۱۱.۸٪	۲	قضات دادگستری	
۵.۹٪	۱	عضو وابسته فراجا	
۷۶.۵٪	۱۳	فوق لیسانس	میزان تحصیلات
۲۳.۵٪	۴	دکتری	
۱۰۰٪	۱۷	مجموع	

جدول ۵. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان بخش کمی

درصد فراوانی (%)	فراوانی	دسته‌بندی	ویژگی جمعیت‌شناختی
۴.۰۳	۶	کارمند	درجه / رتبه
۱.۳۴	۲	درجه دار	
۴۴.۹۷	۶۷	افسر جزء	
۴۸.۹۹	۷۳	افسر ارشد	
۰.۶۷	۱	سرتیپ دوم	
۱۴.۰۹	۲۱	دکتری	میزان تحصیلات
۳۲.۸۲	۴۹	کارشناسی ارشد	
۴۴.۹۷	۶۷	کارشناسی	

ویژگی جمعیت‌شناختی	دسته‌بندی	فراوانی	درصد فراوانی (%)
	کاردانی	۷	۴.۷۰
	دیپلم	۵	۳.۳۶
مجموع		۱۴۹	۱۰۰

حوزه فعالیت اکثر مشارکت‌کنندگان بخش کیفی در پلیس آگاهی و دارای میزان تحصیلات فوق لیسانس و بالاتر هستند.

ب- یافته‌های حاصل از کدگذاری (جدول ۶):

کد	متن مصاحبه	شاخص	مولفه	بعد
۲	در آیین نامه نظام صنفی و قوانین صنفی این بستر دیده شود (متن شماره ۱۵، پاراگراف ۱۰)	لزوم تنظیم آیین نامه نظام صنفی	پیشگیری کیفی	اقدامات اساسی
۱	کلاهبرداری هم به لحاظ تعریف حقوقی در لبه تعریف حقوق کیفری و حقوق مدنی است. به خاطر همین خیلی از قضات تشخیص درستی نمی‌دهند (متن شماره ۱۷، پاراگراف شماره ۶)	همکاری با قضات		
۱	لزوم جرم‌انگاری نمودن برخی از شیوه و شگردهای جدید رسالت پلیس است (متن شماره ۸، پاراگراف شماره ۳)	لزوم جرم‌انگاری نمودن		
۱	قوانین جدید و روشن در خصوص کسب و کارهای جدید در این فضا تدوین نشود به نظر می‌رسد روند افزایش جرم‌های کلاهبرداری به شیوه‌های متنوع دیگر در سنوات آتی شاهد باشیم (متن شماره ۵، پاراگراف شماره ۱)	تصویب قوانین و مجازات‌های بازدارنده جدید		
۱	رسیدگی سریع و قاطع در برخورد با پرونده‌های کلاهبرداری و کلاهبرداران است (متن شماره ۵، پاراگراف شماره ۲)	رسیدگی سریع و قاطع		
۱	این عوامل همراه کردن معاونت پیشگیری از جرم	همراه کردن	پیشگیری	

	قوه قضاییه و بانک‌ها را می‌توان افزود (متن شماره ۱۴، پاراگراف شماره ۵)	معاونت پیشگیری از جرم قوه قضاییه و بانک‌ها	اجتماعی
۱	در فرهنگ‌سازی عمومی هم باید به گونه‌ای حرکت کرد تا عامه مردم در این خصوص نظرات پلیس و عملکردهای پلیس را در این حوزه پذیرا باشند (متن شماره ۱۴، پاراگراف شماره ۳)	نزدیک شدن پلیس به مردم	
۱	اشراف اطلاعاتی و توسعه جامعه اطلاعاتی (متن شماره ۴، پاراگراف شماره ۸)	اشراف اطلاعاتی و توسعه جامعه اطلاعاتی	
۲	آموزش عمومی مردم از طریق صدا و سیما (متن شماره ۱۶، پاراگراف شماره ۲)	لزوم استفاده از صدا و سیما	
۱	نهاد حاکمیتی مثل صدا و سیما و وظیفه‌ش اطلاع‌رسانی هست و واقعیت هست که فراجا بودجه‌ای برای اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی مردم ندارد (متن شماره ۱، پاراگراف شماره ۴۴)	طراحی شبکه ویژه اطلاع رسانی عمومی	
۱	تهدیدات احتمال دخالت در فضای اقتصادی و مشکلات ناشی از کاهش معاملات و ارتباطات تجاری در محیط کسب و کار به دلیل وجود نظارت پلیس (متن شماره ۱۲، پاراگراف شماره ۸)	لزوم کنترل فضای اقتصادی	
۳	کنترل بستر کلاهبرداری‌ها پلیس با شناسایی خطاهای مجرم در این بسترها را شناسایی و مجرمان را کنترل کند (متن شماره ۲، پاراگراف شماره ۲۰)	کنترل بستر کلاهبرداری‌ها	
۱	عواملی که در محیط باعث جرم می‌شوند را کشف کنیم و حمله کنیم به افرادی که	شناسایی عوامل جرم زا و حمله	پیشگیری وضعی

	می‌خواهند جرم را انجام دهد (متن شماره ۱، پاراگراف شماره ۱)	به آن		
۲	ایجاد بانک اطلاعاتی تصاویر کلاهبردارها ارزش هست چرا این‌ها تکرار جرم دادن و مراجعه می‌کنند (متن شماره ۱۳، پاراگراف شماره ۸)	ایجاد بانک اطلاعاتی تصاویر کلاهبردارها		
۱	تشکیل باندهای کلاهبرداری در سطح جهانی و فرامرزی (متن شماره ۴، پاراگراف شماره ۸)	تشکیل باندهای کلاهبرداری در سطح جهانی و فرامرزی		
۱	استفاده از امکانات سازمانی که مسیر دسترسی به جرم را کاهش می‌دهد (متن شماره ۱۰، پاراگراف شماره ۲)	استفاده از امکانات سازمانی کاهنده مسیر دستیابی به جرم		
۲	ما یه قسمتی داریم فوریت‌های پلیسی تو همون فوریت‌های سایبری هم طراحی شده که مردم می‌توانند مشکلسون رو مطرح کنند (متن شماره ۹، پاراگراف شماره ۱۳)	فوریت‌های سایبری		
۳	بحث بعدی، استفاده از تکنولوژی هست. مثلاً تهیه ی بانک‌های اطلاعاتی سایبری (متن شماره ۹، پاراگراف شماره ۴)	بانک‌های اطلاعاتی سایبری		
۱	در مورد بحث انسداد حساب‌ها که بانک مرکزی یک سامانه را طراحی کرده تحت عنوان سامانه کاشف (متن شماره ۲، پاراگراف شماره ۱۵)	انسداد کل حساب‌ها با یک مورد کلاهبرداری		
۱	صدا و سیما به لحاظ مسائل مالی همکاری در زمینه‌های مستند اصلاً همکاری نمی‌کند (متن شماره ۱، پاراگراف شماره ۲۶)	لزوم مدیریت اخبار جرائم اقتصادی		

۱	محیطی که باعث جرم می‌شوند را کشف کنیم و حمله کنیم به افرادی که می‌خواهند جرم را انجام دهد (متن شماره ۱، پاراگراف شماره ۱)	شناسایی عوامل جرم‌زا و حمله به آن		
---	---	-----------------------------------	--	--

همانگونه که در جدول فوق مشاهده می‌شود، بر اساس نظر مصاحبه شونده‌گان، اقدامات اساسی متشکل از ۳ مؤلفه اصلی است: پیشگیری کیفری، پیشگیری اجتماعی و پیشگیری وضعی.

مؤلفه پیشگیری کیفری ۷ شاخص شامل: لزوم تنظیم آیین نامه نظام صنفی، همکاری با قضاوت، لزوم جرم انگاری نمودن، تصویب قوانین و مجازات‌های بازدارنده جدید، رسیدگی سریع و قاطع، اصلاح قوانین و تحلیل جرایم تشکیل شده است.

مؤلفه پیشگیری اجتماعی ۷ شاخص شامل: همراه کردن معاونت پیشگیری از جرم قوه قضاییه و بانک‌ها، نزدیک شدن پلیس به مردم، اشراف اطلاعاتی و توسعه جامعه اطلاعاتی، لزوم استفاده از صدا و سیما، طراحی شبکه ویژه اطلاع‌رسانی عمومی، لزوم کنترل فضای اقتصادی و کنترل بستر کلاهبرداری‌ها تشکیل شده است.

مؤلفه پیشگیری کیفری ۸ شاخص شامل: شناسایی عوامل جرم‌زا و حمله به آن، ایجاد بانک اطلاعاتی تصاویر کلاهبردارها، تشکیل باندهای کلاهبرداری در سطح جهانی و فرا مرزی، استفاده از امکانات سازمانی کاهنده مسیر دستیابی به جرم، فوریت‌های سایبری، انسداد کل حساب‌ها با یک مورد کلاهبرداری و لزوم مدیریت اخبار جرائم اقتصادی تشکیل شده است. شاخص‌های مرکزی و پراکنندگی متغیرهای پژوهش به شرح جدول ۷ است.

جدول ۷- شاخص‌های مرکزی و پراکنندگی متغیرها

متغیر	میانگین	میان	انحراف معیار	چولگی	کشدگی	کمینه	بیشینه
پیشگیری کیفری	۸۳.۱۰	۸۳.۱۶	۱۰.۷۲	۶۳.۰۰-	۰.۸۲	۴۴.۰۰	۱۰۰
پیشگیری	۸۲.۹۹	۸۳.۴۵	۹.۶۸	۴۴.۰۰-	۰.۱۰	۵۱.۰۳	۱۰۰

وضعی						
۱۰۰	۳۳.۳۳	۰.۹۵	۶۰.۰۰-	۱۲.۳۵	۸۰.۰۰	۷۹.۸۹
پیشگیری اجتماعی						

همانطور که ملاحظه می‌شود از نظر پاسخ‌گویان متوسط مقدار متغیر پیشگیری وضعی ۸۳/۱۰ از ۱۰۰ دانسته‌اند، برای این متغیر مقدار میانه برابر ۸۳/۱۶ گزارش شده که این موضوع بیانگر آن است که نیمی از پاسخ‌گویان نمره بیشتر از ۸۳/۱۶ را به این متغیر داده و نیمی دیگر کمتر از این نمره را اظهار داشته‌اند. انحراف معیار این متغیر برابر ۱۰/۷۲ گزارش شده است که این موضوع بیانگر آن است که اکثر مشاهدات حدود ۱۰/۷۲ از میانگین این متغیر که برابر ۸۳/۱۶ است فاصله دارند. چولگی بیانگر چگونگی انحراف از نرمال بودن توزیع دارد به این صورت که اگر مقدار آن منفی باشد یعنی توزیع مشاهدات چوله به چپ است و اگر مقدار آن مثبت باشد یعنی توزیع مشاهدات چوله به راست است. چوله به چپ یعنی بیشتر داده‌ها از میانگین بیشتر هستند و چوله به راست یعنی بیشتر داده‌ها از میانگین کمتر هستند. این متغیر چوله به چپ بوده (۰/۶۳-) که این موضوع بیانگر آن است بیشتر پاسخگویان نمره بیشتر از میانگین را به این متغیر داده‌اند. کشیدگی بیانگر میزان تمرکز و پراکندگی مشاهدات را نشان می‌دهد. به این صورت که مقدار مثبت آن بیانگر تمرکز زیاد داده‌ها حول میانگین، مقدار منفی آن بیانگر پراکندگی داده‌ها می‌باشد و مقدار صفر یا نزدیک به صفر آن بیانگر نرمال بودن شرایط است. با توجه به بزرگ‌تر از صفر بودن کشیدگی این بعد (۰/۸۲)، نتیجه نشان از متمرکز بودن داده‌ها حول میانگین ۸۳/۱۰ دارد. کمینه بیانگر کمترین نمره و بیشینه بیانگر بیشترین نمره است که همان‌طور که ملاحظه می‌شود برای این متغیر کمترین نمره برابر ۴۴ و بیشترین نمره برابر ۱۰۰ گزارش شده است.

همچنین از نظر پاسخ‌گویان متوسط مقدار متغیر پیشگیری وضعی ۸۲/۹۹ از ۱۰۰ دانسته‌اند، برای این متغیر مقدار میانه برابر ۸۳/۴۵ گزارش شده. انحراف معیار این متغیر برابر ۹/۶۸، این متغیر چوله به چپ بوده (۰/۴۴-) و با توجه به بزرگ‌تر از صفر

بودن کشیدگی این بعد (۰/۲۰)، نتیجه نشن از متمرکز بودن داده‌ها حول میانگین ۸۲/۹۹ است. کمینه بیانگر کمترین نمره و بیشینه بیانگر بیشترین نمره می‌باشد که همان- طور ملاحظه می‌شود برای این بعد کمترین نمره برابر ۵۱/۰۳ و بیشترین نمره برابر ۱۰۰ گزارش شده است.

بررسی نرمال بودن توزیع مشاهدات

به منظور تحلیل داده‌های آماری از آمار استنباطی استفاده می‌شود. یکی از مفروضات مورد بررسی در تحلیل استنباطی بررسی وضعیت نرمال (طبیعی بودن) توزیع داده‌ها می‌باشد. یکی از روش‌های بررسی وضعیت نرمال بودن توزیع داده‌ها زمانی که تعداد مشاهدات کمتر از ۵۰۰۰ مشاهده است آزمون شاپیرو-ویلک است (برای تعداد مشاهدات بیش از ۵۰۰۰ از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف می‌باشد). در این آزمون فرض صفر، نرمال بودن توزیع مشاهدات و فرض مقابل نرمال نبودن توزیع مشاهدات است. اگر سطح معنی داری آزمون کمتر از ۰/۰۵ باشد آنگاه فرض صفر رد و در نتیجه توزیع مشاهدات نرمال نخواهد بود و در مقابل اگر سطح معنی داری بیش از ۰/۰۵ باشد دلیلی برای رد فرض صفر وجود نداشته و در نتیجه نرمال بودن توزیع مشاهدات تأیید می‌شود. نتایج حاصل از این آزمون به شرح جدول ۸ است.

جدول ۸- نتایج آزمون شاپیرو-ویلک

متغیر	آماره	درجه آزادی	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
پیشگیری وضعی	۰.۹۸	۱۴۸	۰.۲	نرمال است
پیشگیری اجتماعی	۰.۹۷	۱۴۸	۰.۲	نرمال است
پیشگیری کیفی	۰.۹۷	۱۴۸	۰.۲	نرمال است

همانطور که ملاحظه می‌شود سطح معنی داری همه متغیرها بیش از ۰/۰۵ بوده که این موضوع به معنی عدم رد فرض صفر و در نتیجه نرمال بودن توزیع همه آنان می‌باشد.

با توجه به نتیجه آزمون شاپرو-ویلک و در بررسی مقبولیت متغیرهای مورد مطالعه حاضر باید از آزمون پارامتری t یک نمونه‌ای استفاده شود که مفروضات آن عبارتند از:

- فرض صفر: میانگین توزیع مشاهدات کمتر یا مساوی ۶۰ (مقبولیت متغیر کمتر از حد متوسط است)
- فرض مقابل: میانگین توزیع مشاهدات بیشتر از ۶۰ (مقبولیت متغیر بیشتر از حد متوسط است)

در این آزمون‌ها زمانی معنی دار هستند (مطلوب ما) که سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ و میانگین متغیرها از ۶۰ بیشتر باشند. نتایج این آزمون به شرح جدول ۹ است.

جدول ۹- نتایج آزمون پارامتری t یک نمونه‌ای

متغیر	میانگین	آماره t	درجه آزادی	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
پیشگیری وضعی	۸۲.۹۹	۲۹.۰	۱۴۸	۰.۰۰	رد فرض صفر \Rightarrow مقبولیت پیشگیری وضعی در سطح زیادی می‌باشد.
پیشگیری اجتماعی	۷۹.۸۹	۱۹.۷	۱۴۸	۰.۰۰	رد فرض صفر \Rightarrow مقبولیت پیشگیری اجتماعی در سطح زیادی می‌باشد.
پیشگیری کیفی	۸۳.۱۰	۲۶.۲	۱۴۷	۰.۰۰	رد فرض صفر \Rightarrow مقبولیت پیشگیری کیفی در سطح زیادی می‌باشد.

احصاء اقدامات اساسی بر اساس تحلیل عاملی اکتشافی

هدف بیشتر مطالعات تحلیل عاملی، خلاصه کردن ماتریس همبستگی به شیوه‌ای است که بتوان آن‌ها را بر حسب چند عامل زیربنایی تبیین کرد. معمولاً در تحلیل عاملی اکتشافی هدف کاوش در زمینه‌های مربوط به متغیر به منظور شناسایی عوامل زیربنایی یا زمینه ساز متغیرها است. می‌توان به‌طور خلاصه چنین گفت که روش‌های تحلیل اکتشافی معمولاً به منظور دستیابی به دو هدف مورد استفاده قرار می‌گیرد: هدف اول تعیین

ساختار عاملی دامنه‌ای از متغیرها که در یک مقیاس اندازه‌گیری وجود دارد و هدف دوم تلخیص داده‌ها است. وقتی پژوهش‌گر تشخیص می‌دهد که تحلیل عاملی روش مناسبی برای حصول اهداف پژوهش است، به منظور تعیین این که ماتریس داده‌ها برای تحلیل داده‌ها مناسب است یا نه، لازم است حداقل چهار ویژگی را مورد توجه قرار دهد:

الف- ارزشیابی ترکیب ماتریس داده‌ها

ب- حجم گروه نمونه

ج- استقلال اندازه‌ها

د- معنا و اهمیت ماتریس داده‌ها

شاخصی که برای اهمیت و معنادار بودن ماتریس بکار برده شده می‌شود، شاخصی است که نیرومندی رابطه بین متغیرها را تعیین می‌کند و به نام ضریب همبستگی جزئی شناخته شده است. اندازه KMO که شاخص کفایت نمونه‌برداری خوانده می‌شود، شاخصی است که مقادیر همبستگی مشاهده شده را به مقادیر همبستگی جزئی مقایسه می‌کند. سرنی و کیسر (۱۹۷۷)، به نقل از هومن، (۱۳۸۰) معتقدند که وقتی مقدار KMO بزرگ‌تر از ۰/۶ باشد به رضایت می‌توان تحلیل عاملی را انجام داد و هر چه این مقدار بیشتر باشد کفایت نمونه‌برداری بیشتر خواهد بود. به گفته کیسر (۱۹۸۴)، همان منبع) اندازه KMO بزرگ‌تر از ۰/۹ عالی، در دامنه ۰/۸ شایسته، در دامنه ۰/۷ بهتر از متوسط، در دامنه ۰/۵ به پایین غیرقابل قبول است. در جدول شماره ۱۰ نتایج هر دو آزمون برای هر یک از انواع پیشگیری بعد از محاسبه دیده می‌شود.

جدول ۱۰- ضرایب کفایت نمونه‌گیری و بارتلت

سطح معنی‌داری	درجه آزادی	آزمون بارتلت (خی دو)	کیزرماپرز (KMO)	بعد
۰.۰۰۰	۴۰۶	۱۶۹۴.۱	۰.۸۲	پیشگیری وضعی
۰.۰۰۰	۱۷۱	۱۱۰۱.۸	۰.۸۸	پیشگیری اجتماعی
۰.۰۰۰	۱۹۰	۱۱۵۴.۴	۰.۸۷	پیشگیری کیفی

همانطور که در جدول ۱۰ مشاهده می‌شود مقدار محاسبه شده برای آزمون KMO، در هر سه پیشگیری معنی‌دار هستند به نحوی که مقدار آنان بیش از ۰/۸ است. این مقدار به گفته کیزر شایسته می‌باشد و نشان می‌دهد نمونه‌برداری این پژوهش کافی است و این مقدار برای تحلیل عاملی در پژوهش مناسب است. همچنین مقدار خی دو آزمون کرویت بارلت نشان دهنده (سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ است) معناداری آزمون تایید کرویت آنان است.

در تحلیل حاضر، داده‌ها با چرخش و ریمکس بررسی شدند، نتایج چرخش و ریمکس، با مدل منطقی و مبنای نظری برزندگی بهتری برای عوامل آزمون کنار آمدن با مشکل نشان داد. نرم افزار SPSS در تحلیل عاملی، نخست ترکیبی از متغیرها را که همبستگی-های آن‌ها بالاترین میزان از واریانس کل مشاهده شده را نشان می‌دهد، انتخاب می‌کند. این مجموعه، عامل یک را نشان می‌دهد. عامل دوم و عوامل بعدی به ترتیب بالاترین سهم را در تبیین واریانس باقی مانده دارند و این شیوه ادامه پیدا می‌کند تا تعداد عامل‌های استخراج شده برابر با تعداد متغیرها شود. در مرحله بعد عوامل چرخش داده می‌شوند، هدف چرخش تغییر تعداد عامل‌های استخراج شده نیست، بلکه سعی در رسیدن به وضعیت جدیدی برای محورها دارد، تا شاید بتوان آن‌ها را راحت‌تر تفسیر کرد.

جدول ۱۱- مقادیر ویژه حاصل از دوران و ریمکس تحلیل عاملی اکتشافی گویه‌های پیشگیری وضعی

عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد واریانس تجمعی
۱	۲.۹۹	۱۰.۲۹	۱۰.۲۹
۲	۲.۸۸	۹.۹۲	۲۰.۲۱
۳	۲.۴۱	۸.۳۲	۲۸.۵۳
۴	۲.۳۸	۸.۲۲	۳۶.۷۴

عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد واریانس تجمعی
۵	۲.۲۸	۷.۸۵	۴۴.۶۰
۶	۱.۴۶	۶.۶۴	۵۱.۲۴
۷	۱.۱۸	۵.۰۸	۵۶.۳۲

همانطور که ملاحظه می‌شود تعداد ۷ عامل با مقادیر ویژه بالاتر از ۱ شناسایی شدند که حدود ۵۷ درصد از واریانس داده‌ها را تشریح می‌کنند. در نتیجه تحلیل عاملی اکتشافی با دوران وریمکس مقادیر بارهای عاملی سوالات به شرح جدول شماره ۱۲ محاسبه شده است.

جدول ۱۲- مقادیر ویژه حاصل از دوران وریمکس تحلیل عاملی اکتشافی گویه‌های پیشگیری اجتماعی

عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد واریانس تجمعی
۱	۲.۹۴	۱۷.۴۹	۱۷.۴۹
۲	۲.۸۶	۱۶.۰۴	۳۳.۵۳
۳	۲.۱۱	۱۳.۰۹	۴۶.۶۲
۴	۱.۷۰	۱۰.۹۳	۵۷.۵۵

جدول ۱۳- مقادیر ویژه حاصل از دوران وریمکس تحلیل عاملی اکتشافی گویه‌های پیشگیری کیفی

عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد واریانس تجمعی
۱	۴.۹۷	۲۴.۸۷	۲۴.۸۷
۲	۲.۳۱	۱۱.۵۴	۳۶.۴۱
۳	۱.۹۱	۹.۵۵	۴۵.۹۶
۴	۱.۳۱	۶.۵۵	۵۲.۵۰

همانطور که ملاحظه می‌شود بعد پیشگیری وضعی شامل ۷ عامل (حدود ۵۷ درصد از واریانس داده‌ها را تشریح می‌کنند)، پیشگیری اجتماعی شامل ۴ عامل (حدود ۵۸ درصد از واریانس داده‌ها را تشریح می‌کنند) و پیشگیری کیفری شامل ۴ عامل بوده (حدود ۵۳ درصد از واریانس داده‌ها را تشریح می‌کنند) که به تفکیک هر یک از آنان این عوامل به شرح جداول زیر (۱۴) هستند. در نتیجه تحلیل عاملی اکتشافی با دوران وریمکس مقادیر بارهای عاملی سوالات برای هر سه بعد به شرح جداول زیر محاسبه گردید:

جدول ۱۴- عوامل احصاء شده پیشگیری وضعی همراه بارهای عاملی آنان

عامل	شماره گونه	عنوان	بارعاملی
۱	۱۳	بالا بردن اعتماد و اعتبارسنجی فروشگاه‌های مجازی	۰.۵۱۲
	۱۴	لزوم تشخیص اعتبار افراد توسط بانک	۰.۷۲۵
	۱۵	تسهیل در استفاده از سامانه سرآمد	۰.۵۱۸
	۱۷	اتصال سامانه ثبت احوال به بانک‌ها	۰.۶۷۷
	۱۹	روشن، قانونمند و محدود کردن تعداد تراکنش‌های بانکی در شبانه روز	۰.۵۶۸
۲	۲۱	ذخیره اطلاعات کلاهبرداران در سامانه‌های پلیس	۰.۵۶۵
	۲۲	رصد استان‌های با شیوه کلاهبرداری خاص	۰.۷۲۴
	۲۳	افزایش هزینه‌های ارتکاب جرم کلاهبرداری	۰.۵۸۳
	۲۴	ایجاد ساختار محیط امن در فضای مجازی	۰.۵۲۷
	۲۵	ایجاد ساختار پیشگیری از جرم کلاهبرداری مناسب، درون سازمانی و برون سازمانی	۰.۵۸۲
۳	۲	استفاده از کارشناسان آموزش دیده در بحث پیشگیری از جرم کلاهبرداری	۰.۳۲
	۱۸	ایجاد مقررات برای تراکنش‌های موبایلی	۰.۵۵
	۲۰	نظام‌مند کردن فعالیت اقتصادی در فضای مجازی	۰.۵۲۷
	۲۸	لزوم دسترسی پلیس به استارت اپ‌ها قبل تأسیس	۰.۶۴۱
	۲۹	حل مشکل گم‌نامی در فضای مجازی از طریق تعاملات	۰.۶۵۸

عامل	شماره گوبه	عنوان	بارعاملی
۴	۳	استفاده بهینه از تکنولوژی در کشف جرم کلاهبرداری	۰.۵۸۶
	۱۰	پیشگیری از جرایم حوزه فیشینگ	۰.۵۴۹
	۱۱	هوشمندسازی در زیرساخت‌های وزارت ارتباطات	۰.۷۱۶
	۱۲	معکوس شدن روند خرید در فضای مجازی (اول تحویل کالا سپس دریافت وجه)	۰.۳۷۷
۵	۹	تهیه بانک اطلاعاتی مجرمین کلاهبرداری	۰.۶۸۱
	۱۶	انجام صحیح احراز هویت در بنگاه‌های معاملات ملکی	۰.۵۹۸
	۲۶	نظارت دقیق بر محیط ونحوه فعالیت کسب و کارهای مجازی	۰.۴۰۶
	۲۷	بررسی علمی علت انتخاب سوژه به‌عنوان قربانی (فردی و سازمانی)	۰.۴۳۶
۶	۱	بهره‌گیری از نتایج اتاق فکر در جرایم کلاهبرداری در پلیس آگاهی	۰.۸۰۸
	۴	ارسال و بهره‌برداری از نتایج پرونده‌های کشف شده به سازمان‌ها	۰.۳۵
	۵	تعیین شخص سوم برای انجام کسب و کار در فضای مجازی در راستای جابجایی هزینه کالا	۰.۵۰۸
۷	۶	تعامل اثربخش ثبت احوال با فراجا در استفاده از بانک اطلاعاتی	۰.۶۲۳
	۷	تکمیل روند هوشمندسازی کارت‌های ملی	۰.۵۲۱
	۸	طراحی مرکز مستقل اطلاعات در دولت الکترونیک	۰.۵۰۱

جدول ۱۵- عوامل احصاء شده پیشگیری اجتماعی همراه بارهای عاملی آنان

عامل	شماره گوبه	عنوان	بارعاملی
۱	۱۵	تعیین محیط دارک وب (dark wb) و دیپ وب (Deep wb) به‌منظور هشدار به استفاده کنندگان	۰.۵۶۷
	۱۶	نامگذاری روز اینترنت ایمن (هر پستی که میخان بزارین قبلش فکر کنید)	۰.۶۵۵
	۱۷	جلب اعتماد مردم به صاحبان کسب و کار	۰.۵۸۸
	۱۸	استفاده نامحسوس فراجا از کانال‌های مجازی موثر به منظور آموزش مردم	۰.۸۰۳
	۱۹	آگاه‌سازی از طریق سایت پلیس فتا	۰.۶۴۷

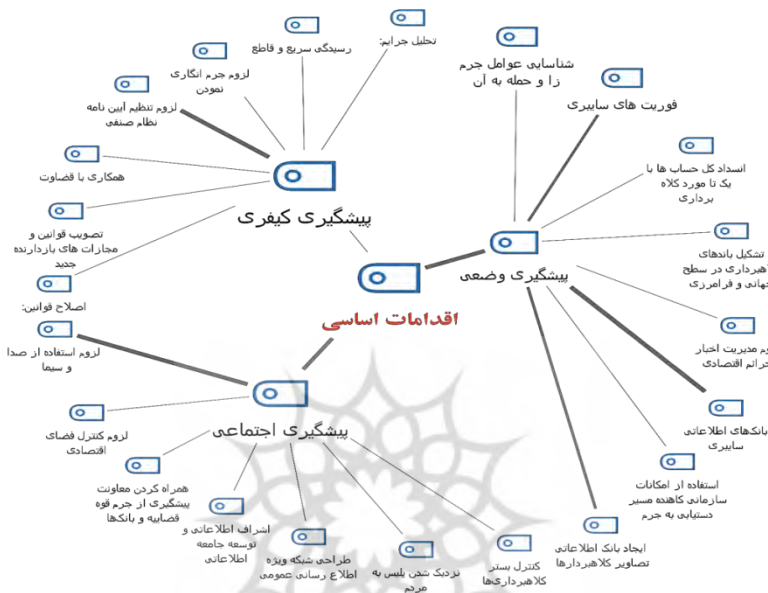
عامل	شماره گویه	عنوان	بارعاملی
۲	۱	آموزش برای سازمان‌ها در خصوص شگردهای کلاهبرداری	۰.۵۱۴
	۲	استفاده از کلاس‌های سمعی و بصری و فیلم و تراکت‌های آموزشی برای عموم مردم	۰.۶۵۷
	۳	بکارگیری کلیه امکانات سمعی و بصری برای جلوگیری و پیگیری از زمینه جرم کلاهبرداری در بین مردم	۰.۵۸۷
	۴	استفاده از جریان آزاد اطلاعات در حوزه‌های مالی و بانکی	۰.۷۵۵
	۵	آموزش و آشنایی بازرسان اصناف با انواع شیوه و شرکت‌های کلاهبرداری	۰.۶۵۴
	۶	اطلاع‌رسانی به موقع به مردم در خصوص شگردهای کلاهبرداری	۰.۵۲۶
۳	۹	آموزش‌های امنیتی به دستگاه‌های مسئول در خصوص پیشگیری از جرم کلاهبرداری	۰.۳۰۵
	۸	آموزش‌های مدرسه محور در خصوص پیشگیری از کلاهبرداری	۰.۴۴۶
	۱۲	انتشار مصاحبه‌های پلیس در فضای مجازی	۰.۵۶۶
	۱۳	ارسال پیامک پیشگیری توسط پلیس	۰.۶۶۸
۴	۱۴	انتشار پیام‌ها با محتوای آشنایی با شگردهای جدید کلاهبردار	۰.۶۱۲
	۷	تولید و نمایش فیلم‌های کوتاه پیشگیری از کلاهبرداری و ارائه با ATM	۰.۳۹۵
	۱۰	استفاده از شبکه‌های مجازی در انتشار شیوه‌ها و شگردهای کلاهبرداری	۰.۶۸۳
	۱۱	گسترش و فراگیر کردن برنامه‌های کاربردی پلیس من	۰.۴۳۲

جدول ۱۶- عوامل احصاء شده پیشگیری کتبری همراه بارهای عاملی آنان

عامل	شماره گویه	عنوان	بارعاملی
۱	۱	تحلیل شگردها و روند جرایم و ارائه هشدارهای پیشگیری از جرم کلاهبرداری	۰.۷۴۱
	۲	حمایت پلیس و دستگاه قضایی از افراد در معرض خطر کلاهبرداری	۰.۶۷۴
	۳	لزوم حضور قانونی پلیس در محیط‌های اقتصادی	۰.۶۵
	۴	اخذ و ثبت آمار وقوع جرایم افراد و تحلیل ارتباط آن با جرم کلاهبرداری	۰.۶۷۷

عامل	شماره گویه	عنوان	بارعاملی
	۵	قانونی شدن حضور الکترونیک پلیس در فضای کسب و کار	۰.۶۴۸
	۸	ایجاد فضایی مناسب برای کارکنان برای جلوگیری از هرگونه شائبه جرم کلاهبرداری	۰.۵۴۵
	۱۰	مؤثر بودن تقبیح جرم کلاهبرداری در افکار عمومی	۰.۵۰۱
	۱۱	اعلام به موقع برخی شیوه و شگردهای جدید به مراجع قضایی	۰.۵۳۶
	۱۴	تعامل پلیس با مرجع قضایی برای شفاف‌سازی	۰.۵۷۵
	۱۵	تجمع رسیدگی پرونده‌های کلاهبرداری در محیط کسب و کار	۰.۵۵
	۱۶	تحقق لایحه پیشگیری از جرم و سهیم نمودن سازمان‌های مؤثر	۰.۶۲۶
	۱۷	سطح‌بندی مجرمان کلاهبرداری	۰.۵۵۳
	۱۸	گرفتن ابزار جرم از کلاهبردار	۰.۴۵۶
	۶	استفاده از کارشناسان تخصصی پلیس برای پرونده‌های جرایم کلاهبرداری	۰.۷۰۲
	۲	۷	تخصصی کردن پرونده‌های جرایم چه در بخش جرایم اقتصادی و چه کلاهبرداری
۱۹		رسیدگی به پرونده‌های کلاهبرداری تا حصول نتیجه و کشف کامل پرونده	۰.۶۹۶
۳	۱۲	دریافت نکردن رشوه از شاکی توسط پلیس و قاضی	۰.۶۸۸
	۱۳	اعتمادسازی در روابط پلیس با متهم	۰.۸۵۲
۴	۹	سلب اعتبار از افراد کلاهبردار	۰.۷۶۱
	۲۰	تعیین مجازات متناسب با جرم کلاهبرداری	۰.۴۷۹

در نمودار شماره (۱) نمای کلی اقدام‌های اساسی پیشگیری از جرم کلاهبرداری در محیط کسب و کار در سه حوزه پیشگیری وضعی، اجتماعی و کیفری آورده شده است.

نمودار ۱- گراف اقدام‌های اساسی پیشگیری از جرم کلاهبرداری

نتیجه‌گیری

ارتکاب جرم و پیشگیری از آن، به بازی شطرنج تشبیه است. در یک طرف این بازی بزهکار قرار دارد و در طرف دیگر پلیس و دستگاه عدالت جنایی. هر یک از این بازیگران برای غلبه بر طرف دیگر ابزارهایی در اختیار دارند، که شامل: مهره‌های شطرنج و دانش شطرنج بازی (نجفی ابرندآبادی و هاشم بیکی، ۱۳۹۰، ص ۸۶). جرم-شناسی پیشگیرانه، یعنی مطالعه وسایل و امکانات علمی پیشگیری از بزهکاری، سومین و آخرین شاخه جامعه‌شناسی کاربردی است. این رشته، به دنبال تعیین مؤثرترین شیوه‌های پیشگیری از بزهکاری از لحاظ علمی، که ممکن است در سطح یک کشور، شهر یا محله به اجرا در آید، می‌باشد (ابراهیمی، ۱۳۹۰، ص ۲۰).

در این تحقیق نیز پس از احصای علمی اقدامات مؤثر در پیشگیری از جرم کلاهبرداری در محیط کسب و کار به وسیله مصاحبه با خبرگان و کارشناسان متمرکز در پایتخت، مطالب از طریق تحلیل مضمون احصاء و به پرسش‌نامه محقق ساخته تبدیل شد و در بین کلیه کارشناسان که در لجن پیشگیری هستند، ارائه شده است و بعد از تکمیل به روش تحلیل عاملی اکتشافی از یک مجموعه بزرگ و پراکنده از گویه‌ها به خوشه‌های محدود و مشخصی دست پیدا کردیم. به عبارت دیگر با تحلیل عاملی ماتریس همبستگی، ایجاد نمودیم که متغیرها به صورت خوشه‌هایی گرد هم آمده‌اند، به طوری - که متغیرهای هر خوشه با هم همبسته بوده و با خوشه‌های دیگر همبسته نیست. این خوشه‌ها همان ابعاد موضوع مورد بررسی بودند. متغیرهای هر خوشه نیز شاخص‌های سنجش آن بعد را به وجود آورد.

برای اطمینان از کافی بودن حجم نمونه از آزمون بارتلت و شاخص کی. ام. ا. استفاده شد که برای هر سه بعد پیشگیری مقدار شاخص کی. ام. ا. بیش از $0/8$ و سطح معنی‌داری آزمون بارتلت نیز کمتر از $0/05$ بوده که این موارد نشان دهنده مطلوبیت آنان بوده است. در هر سه بعد بر اساس دوران وریمکس تحلیل عاملی اکتشافی صورت پذیرفت که بر اساس نتایج در بعد پیشگیری وضعی، ۷ عامل؛ که این عوامل با نتایج تحقیقات نظری مقدم (۱۳۹۹)، بیابانی و همکار (۱۳۹۸)، مصطفی‌پور (۱۳۹۵)، بوربور (۱۳۹۳)، ابراهیمی و همکار (۱۳۹۳) و سار و همکار (۲۰۲۰) هم سو است. در بعد پیشگیری اجتماعی، ۴ عامل که با نتایج تحقیقات ابراهیمی و همکار (۱۳۹۳)، احمد و همکاران (۲۰۲۱)، موزل و همکاران (۲۰۲۰) و آگور و همکار (۲۰۱۷) هم سو است و در بعد پیشگیری کیفی تعداد ۴ عامل که با نتایج تحقیقات بیابانی و همکار (۱۳۹۸)، مصطفی‌پور (۱۳۹۵)، موزل و همکاران (۲۰۲۰) و سار و همکار (۲۰۲۰) هم سو است، به شرح زیر احصاء شدند.

الف: اقدامات اساسی در حوزه پیشگیری وضعی:

- ارتقا زیرساخت‌های کشور در راستای احراز هویت افراد؛
 - یکپارچه‌سازی بانک‌های اطلاعاتی پیگیری و مقابله با جرم کلاهبرداری؛
 - تدوین فرایندها و نظامند کردن فعالیت‌های کسب و کار در محیط حقیقی و مجازی؛
 - هوشمندسازی اقدامات پیشگیرانه پلیس در جلوگیری از جرم کلاهبرداری؛
 - پایش و نظارت پلیس بر انجام صحیح فرایند فعالیت‌های اقتصادی به‌منظور پیشگیری از جرم کلاهبرداری؛
 - راه‌اندازی هیئت اندیشه‌ورزی در پلیس و اطلاع‌رسانی آخرین دستاوردهای پیشگیری از جرم کلاهبرداری؛
 - تعامل سازنده بین سازمان‌های دخیل در امر پیشگیری از جرم کلاهبرداری.
- ب- اقدامات اساسی در حوزه پیشگیری اجتماعی:
- جلب اعتماد مردم و آگاه‌سازی در خصوص اقدامات پیشگیری از جرم کلاهبرداری توسط پلیس؛
 - آموزش و اطلاع‌رسانی آخرین شیوه‌ها و شگردهای پیشگیری از جرم کلاهبرداری به صاحبان کسب و کار؛
 - ارائه آموزش‌های مدرسه‌محور در زمینه پیشگیری از جرم کلاهبرداری در فضای مجازی؛
 - تولید محتوای آموزش (پیامک، انیمیشن و ...) برای پیشگیری از جرم کلاهبرداری.
- ج- اقدامات اساسی در حوزه پیشگیری کیفری:
- تجزیه و تحلیل علمی جرم و ارائه آخرین شیوه‌ها و شگردهای پیشگیری از جرم کلاهبرداری در محیط کسب و کار؛
 - بهینه‌سازی و استفاده از افراد توانمند پلیس برای پیشگیری از جرم کلاهبرداری؛

- حمایت و معاضدت از صحت عمل کارکنان در پیشگیری و مقابله با جرم کلاهبرداری؛
- تعیین مجازات بازدارنده و پیشگیرانه برای جرم کلاهبرداری.

پیشنادهای کاربردی

- ✓ راه‌حل اصلی پیشگیری از جرم کلاهبرداری در محیط کسب و کار، اصلاح فرآیندها به منظور جلوگیری از گم‌نامی و احراز هویت مالکین کسب و کار می‌باشد.
- ✓ با تعیین چارچوب پیشگیری از جرم کلاهبرداری در محیط کسب و کار همه شهروندان در پیشگیری از جرم سهیم شوند.
- ✓ اقدامات پلیس در خصوص پیشگیری از جرم کلاهبرداری در محیط کسب و کار باید ضمن آگاه‌سازی موجب جلب اعتماد در بین مردم شود.
- ✓ در پیشگیری از جرم کلاهبرداری در محیط کسب و کار باید نقش قانون، بدون به خطر افکندن نظم و امنیت اجتماعی را محدود کرد.
- ✓ بخش‌های عمومی و خصوصی (دولتی و غیردولتی) که در زمینه‌ی پیشگیری از جرم کلاهبرداری در محیط کسب و کار فعالیت می‌کنند، مانند قوه قضاییه، انتظامی، صدا و سیما، بانک مرکزی و ... را هماهنگ کرد.
- ✓ ارائه مدل‌ها و قالب‌های مذهبی در کسب و کارها می‌تواند باعث کاهش گرایش به کلاهبرداری شود.
- ✓ رسانه‌های جمعی باید از نقش و مسئولیت وسیع اجتماعی خویش و نیز از تأثیر خود در پیام‌رسانی‌های مربوط به پیشگیری از جرم کلاهبرداری در محیط کسب و کار آگاه باشند.
- ✓ تعیین مجازات متناسب با کلاهبرداری انجام شده از طرف قضات موجب بازدارندگی و پیشگیری از جرم می‌گردد.

✓ سرعت و صحت عمل کارآگاهان پلیس در کشف جرم کلاهبرداری موجب پیشگیری از جرم می‌شود.

✓ پلیس در پیشگیری از جرم کلاهبرداری باید به سمت هوشمندسازی اقدامات گام بردارد.

سپاسگزاری

پژوهشگران این تحقیق از مدیران و کارشناسان انتظامی و قضات متخصص در حوزه کلاهبرداری و همه کسانی که در انجام این تحقیق همکاری کرده‌اند، تقدیر و تشکر می‌کنند.

منابع:

۱. ابراهیمی، شهرام. (۱۳۹۷). اعلام و افشای جرم اقتصادی، در: سیاست جنایی در برابر بزهکاری اقتصادی، به کوشش: امیر حسن نیازپور، چاپ اول، تهران: نشر میزان.
۲. ابراهیمی، شهرام، صادق نژاد، مجید. (۱۳۹۳). تحلیل جرم شناختی جرائم اقتصادی ایران، فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، ۲(۵)، صص ۱۷۴-۱۴۷.
۳. استوک، جی رابرت. (۱۳۹۳). دانشنامه بزه‌دیده‌شناسی و پیشگیری از جرم، پیشگیری از جرم در جامعه تجاری، مدخل، سیدمهدی سیدزاده ثانی، مترجم، جلد دوم، تهران: نشر میزان و مرکز تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری فرماندهی انتظامی.
۴. ایمانی، عباس. (۱۳۹۲). فرهنگ اصطلاحات حقوقی، چاپ چهارم، تهران: نشر آریان.
۵. باقری، سعید، ساسان نژاد، هوشنگ. (۱۳۸۷). مسایل حقوقی پیرامون جرم کلاهبرداری، چاپ چهارم، تهران: انتشارات فردوسی.
۶. بوربور، مسعود. (۱۳۹۳). تبیین شیوه‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات برای پیشگیری از کلاهبرداری‌های مالی موجود در فضای مجازی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علوم اداری و پشتیبانی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران.
۷. بیابانی، غلامحسین، عبدالهی، علیرضا. (۱۳۹۷). بررسی عوامل موثر بر کشف جرم کلاهبرداری تلفنی به شیوه کارت به کارت، تهران: فصلنامه کارگاه، ۱۲(۴۷)، صص ۴۴-۲۴.

۸. حبیب‌زاده، محمد جعفر. (۱۳۸۹). تحلیل جرایم کلاهبرداری و خیانت در امانت در حقوق کیفری ایران. تهران: نشر داد گستر.
۹. دادگر، یداله و نظری، روح‌اله. (۱۳۹۲). شاخص‌های فساد مالی در ایران. تهران: انتشارات مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد، چاپ دوم.
۱۰. رسولی، مهدی، یآوری، امیرحسین، عبدلهی، علیرضا. (۱۴۰۰). نقش پلیس اطلاعات محور در جرم‌یابی کلاهبرداری تلفنی به شیوه کارت به کارت. تهران: فصلنامه دانش انتظامی، ۹۲، صص ۱۲۲-۱۰۰.
۱۱. رضائیان، علی. (۱۳۷۹). مبانی سازمان و مدیریت، تهران، سمت، چاپ اول، ص ۲۴۲.
۱۲. شاملو، باقر، شاهیده، فرهاد و خلیلی پاجی، عارف. (۱۳۹۷). سیاست جنایی تقنینی ایران در قبال فساد مالی مقامات دولتی. در: سیاست جنایی در برابر بزهکاری اقتصادی به کوشش: امیر حسن نیازپور، چاپ اول، تهران: نشر میزان.
۱۳. ساکی، محمدرضا. (۱۳۹۰). حقوق کیفری اقتصادی. تهران: نشر جنگل، چاپ سوم.
۱۴. سالاری شهر بابکی، میرزا مهدی. (۱۳۸۶). حقوق کیفری اختصاصی کلاهبرداری و ارکان متشکله آن. تهران: نشر میزان.
۱۵. صدیق سروستانی، رحمت‌الله. (۱۳۸۵). آسیب‌شناسی اجتماعی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۱۶. گلدوزیان، ایرج. (۱۳۸۸). بایسته‌های حقوق جزای عمومی. چاپ ۱۸، تهران: نشر بنیاد حقوقی میزان.
۱۷. محمدنسل، غلامرضا. (۱۳۸۷). پلیس و پیشگیری از جرم (مجموعه مقالات). تهران: اولین همایش پیشگیری از وقوع جرم، پلیس پیشگیری فراجا - معاونت آموزش فراجا، دفتر تحقیقات کاربردی.
۱۸. مرکز مالیری، احمد. (۱۳۹۶). شاخص‌های نظام قضایی برای بهبود محیط کسب و کار. تهران: مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضاییه.

۱۹. مصطفی پور، منوچهر. (۱۳۹۵). بررسی جرائم اقتصادی ایران و راهکارهای پیشگیری از آنها. *مجله اقتصادی (دو ماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی)*، ۱۶(۲و۱)، صص ۵۳-۷۶.
۲۰. مقدس، علی. (۱۳۹۷). اثر بخشی عملکرد موسسات حفاظتی و مراقبتی در پیشگیری وضعی از جرم. *پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم و فنون انتظامی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران*.
۲۱. مهدوی، محمود. (۱۳۹۱). *پیشگیری از جرم (پیشگیری رشد‌م‌دار)*. چاپ دوم، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها.
۲۲. نجفی ابرنآبادی، علی حسین، هاشم‌بیک، حمید. (۱۳۹۰). *دانشنامه جرم‌شناسی*، چاپ دوم، تهران: انتشارات گنج، دانش.
۲۳. نورزاد، مجتبی. (۱۳۸۹). *جرایم اقتصادی در حقوق کیفری ایران*. چاپ اول، تهران: انتشارات جاودانه جنگل.
۲۴. نیازپور، حسن. (۱۳۹۸). *آیین دادرسی کیفری اقتصادی*. چاپ اول، تهران: نشر میزان.
۲۵. گرنت، هیث. (۱۳۹۸). *پیگیری اجتماعی از جرم در کشورهای در حال توسعه: بررسی نقش پلیس در پیشگیری از جرم*. علی محمدی درآباد، زینب حیدریان نور مترجمان، تهران: *انتشارات راه فردا، دانشگاه علوم انتظامی امین*.
۲۶. نظری منظم، مهدی. (۱۳۹۹). *ارائه الگوی جرم‌یابی کلاهبرداری در فضای سایبر، رساله دکتری، دانشکده فرماندهی و ستاد، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران*.
27. Ahmad , Bashir, Ciupac-Ulici, Maria, Georgeta Beju, Daniela (2021). Economic and Non-Economic Variables Affecting Fraud in, European Countries, *MDP journal Risks* 9:119, Pp 2-17: <https://www.mdpi.com/journal/risks>.
28. Agwor, Thankgod C(2017). Fraud-Prevention-and-Business-Performance-in-Quoted-Manufacturing-Companies-in-Nigeria, *European Journal of Accounting Auditing and Finance Research*, Vol.5, No.9, Pp.71-80: www.eajournals.org.
29. Sarre Rick, Fiedler Brenton,(2020) Investigating and Preventing Fraud Against Australian Businesses: Counting the Costs and Exploring the Strategies, *University of South Australia*.

پروفیسر شہناز گل خان
پرنسپل جامعہ اسلامیہ اسلامیہ
پرنسپل جامعہ اسلامیہ اسلامیہ